

Tar frisørene kjemikaliene på alvor?

Er kjemikaliehåndtering ivaretatt i
frisørbedriftenes internkontrollsystemer, og
etterleves dette i praksis?

Jo Reistad
Innlevert 23.12.2013

Innholdet i oppgaven er ikke konfidensielt.

Opgaven inneholder 12 102 ord

Sammendrag

Som tema for denne oppgaven valgte jeg kjemikaliehåndtering i frisørbedrifter. Målet mitt var å undersøke om kjemikaliehåndteringen i disse bedriftene var i tråd med lover og krav i forskrifter. Jeg valgte følgende problemstilling:

Er kjemikaliehåndtering ivaretatt i frisørbedriftenes internkontrollsystemer og etterleves dette i praksis?

Altså var jeg ute etter å se om frisørbedriftene følger lovkravene i sitt helse, miljø og sikkerhetsarbeid, og om dette etterleves i praksis. For å belyse denne problemstilling valgte jeg å bruke spørreskjema som metode. Jeg distribuerte dette skjemaet til et utvalg av frisørbedrifter. Spørreskjemaet ble besvart av både ledere og medarbeidere i disse bedriftene. Etter datainnsamling sammenlignet jeg mine funn i spørreundersøkelsen med annen forskning som er gjort på området, og annen aktuell teori, blant annet rapporter fra Arbeidstilsynet og veiledninger om krav til for eksempel ventilasjon i frisørsalonger. Etter å ha gjennomgått dette materialet valgte jeg å konkludere med at det fortsatt er en jobb å gjøre for mange av frisørbedriftene når det gjelder systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid. Men at det er tendenser til en positiv utvikling i bransjen, både når det gjelder kjemikalienes sammensetning, bygningsmessige forhold(ventilasjon og punktavsug), og når det gjelder de enkelte frisørers bruk av verneutstyr.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
2.0 Teoridel.....	3
3.0 Metode.....	8
4.0 Resultater.....	10
4.1 Innsamling av data.....	10
4.2 Presentasjon av data.....	10
4.3 Resultater spørreskjema leder/eier.....	11
4.4 Resultater spørreskjema medarbeidere:.....	13
4.5 Drøfting.....	15
4.5.1 Bakgrunnsspørsmål.....	15
4.5.2 Bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid.....	16
4.5.3 Verneutstyr og opplæring.....	18
4.5.4 Personlig helse.....	20
4.6 Oppsummering.....	21
4.7 Drøfting av metode.....	22
5.0 Konklusjon.....	23
5.1 Forslag til videre arbeid.....	24
Litteraturliste.....	25
Vedlegg 1 : følgebrev til spørreskjema.....	27
Vedlegg 2 : Spørreskjema.....	28

1.0 Innledning

Som tema for min avsluttende oppgave ved verneingeniørskolen har jeg valgt kjemikaliehåndtering. Jeg jobber til daglig i en bedriftshelsetjeneste og kommer i min arbeidssituasjon ofte i kontakt med spørsmål rundt dette fagfeltet.

I 2010 ble det gjort en endring i forskriften som pålegger enkelte bransjer å knytte seg til en godkjent bedriftshelsetjeneste, og flere bransjer ble pliktig å knytte seg til bedriftshelsetjeneste. Frisørbransjen var en av bransjene som ble inkludert i denne endringen. Denne forskriften har senere gjennomgått en endring og er nå en del av den nye forskriften som heter forskrift om organisering, ledelse og medvirkning. (forskrift om organisering, ledelse og medvirkning, 2013) Men innholdet i forhold til hvem som skal knytte seg til en godkjent bedriftshelsetjeneste er uendret fra 2010.

Denne endringen i forskriften gjorde at vi i bedriftshelsetjenesten fikk flere frisørsalonger som kunder. I min rolle som kontaktperson for mange ulike bedrifter har jeg hatt mye å gjøre med denne kundegruppen.

Et av inntrykkene jeg har hatt i mitt arbeid med denne kundegruppen er at de ikke har en god nok kultur for å jobbe systematisk med helse, miljø og sikkerhets arbeid. Mye av arbeidet har vært preget av muntlighet og manglende systematikk. I tillegg er dette en bransje som jeg har inntrykk av har vært preget av en rekke utfordringer i arbeidsmiljøet, blant annet mye bruk av forskjellige kjemikalier. Det er også et yrke som i stor grad eksponerer de ansatte for bruk av vann, og det er et tungt yrke rent ergonomisk, med mye stående arbeid med uhensiktsmessige arbeidsstillinger. Jeg synes ofte jeg leste forskjellige rapporter som rapporterte om utfordringer i arbeidsmiljøene blant frisører, en rekke helseplager og høyt frafall fra yrket. Som fysioterapeut kjenner jeg godt til de ergonomiske utfordringene denne yrkesgruppen har, både fra tiden jeg har jobbet med bedriftshelsetjeneste, men også fra den tid jeg jobbet kurativt som fysioterapeut. Jeg hadde mange frisører med plager fra muskel og skjelettapparatet som pasienter. I forbindelse med mitt studium til HMS verneingeniør ønsket jeg derimot å belyse et annet aspekt ved denne yrkesgruppen, nemlig deres bruk og håndtering av kjemikalier, og i hvilken grad de har sitt systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid i orden. Jeg endte etter hvert opp med følgende problemstilling:

Er kjemikaliehåndtering ivaretatt i frisørbedriftenes internkontrollsystemer og etterleves dette i praksis?

Målet med oppgaven er å undersøke hvorvidt frisørbedriftene etterlever myndighetenes krav til kjemikaliehåndtering i sine internkontrollsystemer. Jeg ønsket også å undersøke hvordan dette etterleves i praksis og i hvilken grad de har medvirket i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid i bedriften. Jeg ønsker også å undersøke om den enkelte frisør opplever eller har opplevd helseplager relatert til bruk av frisørkjemikalier.

For å belyse denne problemstillingen valgte jeg å bruke et spørreskjema som metode for datainnsamling, jeg undersøkte også om det var gjort annen forskning på området. Det jeg fant av relevant forskning og de mest sentrale lovkrav knyttet til håndtering av kjemikalier i bedriftene presenteres i teorikapittelet. Metoden blir nærmere beskrevet i metode kapittelet, de

innsamlede data presenteres i kapitlet som heter ”innsamling av data”. Til slutt i oppgaven drøfter jeg funnene fra min undersøkelse opp i mot den teorien som er presentert i teorikapitlet, og jeg avslutter med en konklusjon ut i fra den drøftingen. Jeg kommer også med forslag til videre arbeid opp i mot denne kundegruppen.

2.0 Teoridel.

Ønsket mitt om å gjøre en undersøkelse innenfor det fysiske arbeidsmiljøet for frisører bunner i min jobb som HMS rådgiver i en bedriftshelsetjeneste. Jeg jobber daglig med helse miljø og sikkerhet innenfor mange ulike bransjer, både med mitt opprinnelige fagfelt som er ergonomi og arbeidsstillinger, og andre områder innenfor helse, miljø og sikkerhet.

Vi har mange frisørbedrifter som kunder, og jeg synes ofte jeg har erfart en noe avslappet holdning til det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet, og i særlig grad arbeidet rundt dette med håndtering av kjemikalier, rutiner og dokumentasjon på dette området. Som beskrevet innledningsvis ønsket jeg å undersøke med denne oppgaven i hvilken grad dette stemmer.

Mitt syn på dette støttes også i Arbeidstilsynets fagrapport fra prosjektet På Lag fra 2011 – 2012 hvor det blant annet oppsummeres de tilsyn som ble gjennomført i perioden hos frisørbedrifter, og de pålegg som ble gitt. Her kommer det frem at de fleste påleggene som ble gitt ved tilsynene gjaldt det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet, risikovurdering og kartlegging av arbeidsmiljøet. Det trekkes også frem at det ble gitt pålegg rundt dette med stoffkartotek og oppbevaring og bruk av helsefarlige stoffer. (Arbeidstilsynet 2013)

Da er det naturlig å begynne med å se på hva som er kravene fra myndigheter når det gjelder forsvarlighet og dokumentasjon av kjemikalier. Jeg vil begynne med arbeidsmiljølovens overordnede krav til forsvarlighet. I arbeidsmiljølovens §1 (2006),formålsparagrafen, stilles det krav til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Dette presiseres videre i lovens kapittel 4, krav til det fysiske arbeidsmiljøet.

Så arbeidsmiljøloven stiller en del krav i form av full forsvarlighet, men sier veldig lite konkret om hvordan vi skal håndtere kjemikalier og hvordan dette skal dokumenteres. (arbeidsmiljøloven 2006)

Internkontrollforskriften(1996) kommer også med en rekke krav til hvordan man skal jobbe systematisk med helse miljø og sikkerhetsarbeid, men sier oss også ikke så mye konkret i forhold til hvordan vi praktisk skal gjennomføre arbeidet i bedriften i forhold til håndtering av kjemikalier.

Heldigvis har vi en rekke forskrifter til å hjelpe oss med dette. Tidligere hadde vi mange forskrifter som omhandlet kjemikalier og kjemikaliehåndtering. Men fra 01.01.13 har en rekke forskrifter blitt slått sammen til færre og mer omfattende forskrifter, dette gjør at vi pr i dag har færre forskrifter å forholde oss til enn tidligere. Hensikten med denne endringen har vært at det skal bli enklere for virksomheter, arbeidsgivere, arbeidstakere, verneombud, bedriftshelsetjenester og andre å få oversikt over pliktene og rettighetene de har etter arbeidsmiljøloven. Før var kravene spredt i flere forskrifter. Men nå er kravene samlet og satt i en sammenheng. Det gjør det enklere for arbeidsgivere å holde oversikt over hvilke krav som er aktuelle for sin virksomhet. Dette vil også forhåpentligvis gjøre det lettere å følge regelverket og jobbe systematisk med HMS. Strukturen i arbeidsmiljøforskriftene er ny, men kravene er de samme. (Arbeidstilsynet 2013)

Så rent praktisk hvilke krav stilles til en bedrift i frisørbransjen når det gjelder håndtering av sine kjemikalier?

Forskrift om utførelse av arbeid og veiledning til denne beskriver de kravene som stilles til arbeidsgiver når det gjelder håndtering av farlige kjemikalier. Først og fremst skal arbeidsgiver opprette et stoffkartotek over de farlige kjemikalierne som kan medføre helsefare i bedriften, også stoffer som dannes under prosessen i virksomheten. Stoffkartotek skal dannes for kjemikalier i de tre gruppene. Gruppe 1 er kjemikalier som omfattes av artikkel 31 og vedlegg II i forordning om REACH, gruppe 2 er kjemikalier som ikke omfattes av gruppe 1 og 3. Gruppe 3 er helsefarlig biologisk materiale. (forskrift om utførelse av arbeid)

Frisørkjemikalier kommer inn under gruppe 2. (regelhjelp, 2013)

Man trenger altså ikke et sikkerhetsdatablad på 16 punkter, men det skal foreligge et informasjonsdatablad utarbeidet av leverandøren som skal inneholde informasjon om kjemikaliet navn, sammensetning, opplysninger av leverandøren, fysiske, kjemiske og helseskadelige egenskaper, toksikologiske data, risikomomenter, forebyggende vernetiltak og førstehjelpsbehandling. (forskrift om utførelse av arbeid, 2013)

Stoffkartoteket skal være bygget opp slik at det er lett å søke frem informasjon om det enkelte stoffet, informasjonen skal være på norsk og det skal være kortfattet og lett forståelig. Der stoffkartoteket er etablert elektronisk skal det også foreligge en papirutgave. Stoffkartoteket skal brukes for å sikre trygg håndtering av kjemikalierne i virksomheten og er vesentlig når arbeidsgiver skal kartlegge risiko og for eksempel utarbeide rutiner eller arbeidsinstrukser. Alle arbeidstakere skal ha tilgang til stoffkartoteket og alle aktuelle informasjonsblad skal være tilgjengelige på arbeidstedet. (forskrift om utførelse av arbeid, 2013)

Videre stiller forskriften krav til at arbeidsgiver skal kartlegge og dokumentere forekomsten av kjemikalier, og vurdere enhver risiko for arbeidstakernes helse og sikkerhet forbundet med disse. Opplysninger fra stoffkartoteket er et veldig nyttig redskap i denne sammenheng. Risikovurderingen skal særlig ta hensyn til kjemikalienes farlige egenskaper, leverandørens informasjon om risiko for helse, miljø og sikkerhet, forholdene på arbeidsplassen, mengde og bruksmåte av kjemikalierne, arbeidsprosesser og arbeidsutstyr, antall arbeidstakere, grense og tiltaksverdier, skader, effekten av iverksatte og planlagte tiltak og sykdommer og ulykker og tilløp til slike. (forskrift om utførelse av arbeid, 2013)

I henhold til internkontrollforskriften skal en slik risikovurdering dokumenteres skriftlig. (internkontrollforskriften, 1996)

Videre skal arbeidsgiver sørge for at arbeidstakere har fått opplæring om, og løpende informasjon om de farlige kjemikalierne som forekommer i virksomheten, bruk av stoffkartoteket, risikovurderingen som er gjennomført, riktig bruk av arbeidsutstyr, nødvendig vernetiltak for sikker utførelse av arbeidet og håndtering av nødssituasjoner som kan oppstå. (forskrift om utførelse av arbeid, 2013)

Videre stiller forskriften også krav til en fullt forsvarlig håndtering av farlige kjemikalier slik at helseskader, brann, eksplosjon og andre ulykker unngås. Det er også et krav at arbeidsgiver sørger for at helse og sikkerhetsrisiko som er forårsaket av kjemikalier fjernes eller reduseres til et fullt forsvarlig nivå, blant annet ved å tilrettelegge arbeidsplassen, stille nødvendig utstyr til rådighet, begrense eksponeringen, begrense mengden av kjemikalier, iverksette egnede

hygienetiltak.

Dersom dette ikke er tilstrekkelig for å oppnå fullt forsvarlige arbeidsforhold skal arbeidsgiver sørge for å redusere eller fjerne risikoen ved å utforme egne arbeidsprosesser og rutiner for teknisk kontroll, iverksette kollektive vernetiltak ved risikokilden, herunder ventilasjon, og iverksette personlige vernetiltak som kan være å tildele personlig verneutstyr når eksponering ikke kan unngås på andre måter. (forskrift om utførelse av arbeid, 2013) Ingen av de bestemmelsene jeg har henvist til her er særegne for frisørbransjen, de gjelder for alle typer virksomheter som håndterer farlige kjemikalier. De gjelder også for virksomheter som ikke sysselsetter arbeidstagere.

Frisørvirksomheter er også pålagt å knytte seg til en godkjent bedriftshelsetjeneste, dette er et relativt nytt krav som ble innført i 2010. Bedriftshelsetjenesten skal bistå virksomheten i det forebyggende HMS- arbeidet, følge opp arbeidstakernes helse i forhold til arbeidssituasjonen og bidra til å skape trygge og sunne arbeidsforhold. (forskrift organisering, ledelse og medvirkning, 2013)

Bedriftshelsetjenesten har en viktig rolle som rådgiver for bedriftene, og er et virkemiddel i det systematiske helse, miljø- og sikkerhetsarbeidet i virksomhetene. Et godt samarbeid med bedriftshelsetjenesten kan være et viktig ledd i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeide og er en god mulighet for bedriftene å knytte til seg kompetanse innenfor kjemisk helsefare og kjemikaliehåndtering da alle godkjente bedriftshelsetjenester er pålagt å ha yrkeshygienisk kompetanse. (Forskrift om administrative ordninger, 2013)

Men hvor farlige er egentlig frisørkjemikaliene? Dette er ikke et helt enkelt spørsmål å svare på, det finnes utallige forskjellige produkter og produktserier fra en hel rekke ulike leverandører. Veiledningen "Ventilasjon i frisørsalonger"(2011) fra arbeidstilsynet oppsummerer de viktigste faremomentene fra de forskjellige gruppene av kjemikalier: Sprayer og permanentvæsker inneholder stoffer som er luftveisirriterende, mange stoffer inneholder ammoniakk, fargekomponenter kan inneholde allergener og flere typer spray og aerosolprodukter inneholder løsemidler. Forskjellige stoffer som er i pulverform avgir lettere støv til inneluften, det samme gjelder sprayer og tyntflytende væsker.(Arbeidstilsynet 2011) Men Smoland nevner i sin bok at frisørkjemikaliene har blitt snillere de senere år. Det har vært mer fokus på miljøvennlige frisørkjemikalier og det har også blitt et økt fokus på helsen til de som håndterer disse midlene nemlig frisørerne. Flere av stoffene har også kommet i andre former som gjør eksponeringen av den enkelte frisør mindre, for eksempel ved at man i stedet for væskebaserte stoffer eller finkornete pulver har gått mer over til krembaserte eller produkter i pastaform. Dette gjelder for eksempel for blekemidler og fargestoffer. (Smoland 1993)

De stoffene som frisører håndterer daglig er fargestoffer, blekemidler og permanentvæsker, i tillegg brukes sprayer og forskjellige andre hårpleiemidler som voks og gele. De stoffene som er den største utfordringen ift helse, miljø og sikkerhet er fargestoffer, blekemidler og permanentvæske. Men permanentvæske er ikke noe som brukes like mye som før. (Smoland 1993)

Når det gjelder hvor farlig hvert enkelt produkt er eller hvilke farlige stoffer de inneholder vil jeg ikke gå mer i detalj på dette her, da dette ville bli et alt for omfattende arbeid for denne oppgaven. Det vil sikkert også være store variasjoner mellom de forskjellige salongene og sikkert også mellom frisørene når det gjelder preferanser, leverandører og arbeidsteknikker.

I tillegg til å være et yrke som håndterer mye kjemikalier så er frisørene også i stor grad et yrke hvor de ansatte er eksponert for vått arbeid. De eksponeres for vann på huden i forbindelse med vasking av hår, klipping av vått hår og hyppige behov for å vaske hendene i løpet av arbeidsdagen. Dette bekreftes gjennom Stamis delrapport fra 2008 som omhandler det kjemiske arbeidsmiljøet. Her bekreftes det at frisører er blant de yrkesgruppene som i størst grad er eksponert for vann på huden i sitt arbeidsmiljø. Hyppig vannkontakt kan svekke hudens motstandskraft og føre til eller medvirke til hudplager. (Grimsrud,2008)

Hvordan eksponeres så frisørene for sine kjemikalier, de har flere produktgrupper som de eksponeres for på forskjellige måter og som kan gi forskjellige helseplager. Når vi snakker om kjemikalieeksponering så er det ofte et skille mellom lokale effekter og systemiske effekter. Lokale effekter er effekter som oppstår der hvor man er i kontakt med kjemikaliene. Eksempler på slike effekter er hudlidelser som følge av direkte kontakt og etseskader på øyne. Systemiske effekter er effekter som oppstår ved at stoffene tas opp i blodet og spres til andre steder i kroppen enn det organet som har blitt eksponert, eksempler på dette er løsemiddelskader, eller ruseffekt av løsemidler. (Moen, 2003)

Frisører bruker stoffer som kan gi eksponering på flere måter, de bruker mange produkter som er i spray form, dette kan gi eksponering av luftveier og hud, i tillegg så bruker de mange hårpleie produkter som gir hud eksponering ved håndtering, dette kan være sjampo, farger, blekemidler, styling produkter osv. Dette beskrives godt i arbeidstilsynets veiledning om ventilasjon i frisørsalonger (2013)

Frisørene er som sagt også hyppig eksponert for vann, dette er også en risikofaktor for å utvikle hudplager, faktisk er frisører sammen med renholdere den yrkesgruppen som oftest er i kontakt med vann i løpet av arbeidsdagen.(Grimsrud, 2008)

Hvis vi ser på forskning som er gjort innenfor området frisører, arbeidsmiljø og helse så finnes det en del artikler som omhandler dette. Jeg fant en del litteratur innenfor arbeidsmedisin som viser en overhyppighet av helseplager hos frisører som kan relateres til kjemikaliebruk. Blant annet er det gjort flere undersøkelser på på svenske frisører, både med tanke på hud problematikk og luftveisplager. Jeg antar at resultatene fra disse svenske undersøkelsene er representative for norske frisører da det er liten grunn til å tro at det er stor forskjell i arbeidsmetoder og kjemikaliebruk mellom de to landene. Jeg fant også noe forskning utført i India på frisører og hudplager, men jeg har valgt å ikke inkludere denne forskningen i mitt prosjekt, da jeg har for lite kunnskap rundt arbeidsmetodikk og helse, miljø og sikkerhetsarbeid i India.

Lind m.fl. har gjort en undersøkelse hvor man ser på forekomst av håndeksem. Konklusjonen her er at frisører er eksponert for mange hud skadelige stoffer og forekomsten av selvrappoert hånd eksem er betydelig høyere enn for normalbefolkningen. (Lind et al., 2007)

En annen undersøkelse utført av Lind m.fl i Sverige viser også at svenske frisører er eksponert for allergener i forbindelse med farging av hår, håndtering av nylig farget hår og bakgrunnseksponering av allergener. Eksponeringen er på et slikt nivå at det vil være en økt risiko for å utvikle sensitivisering eller kontaktallergi. Undersøkelsen konkluderer også med at det er viktig med gode rutiner for hanskebruk og beskyttelse på arbeidsplassen. (Lind et al., 2005)

Av undersøkelser gjort på forekomst av luftveisplager har Brisman m.fl. har gjort en studie på hyppighet av luftveis symptomer hos svenske frisører og funnet at de har en overhyppighet av luftveis symptomer hos frisører sammenlignet med kontrollgruppene. (Brisman, et.al., 2003) En annen undersøkelse bekrefter dette, Albin m.fl. gjorde en studie på forekomst av astma blant svenske frisører og fant en moderat forhøyet risiko for å utvikle astma blant ikke røykende frisører. (Albin et al., 2002)

Det kanskje mest omfattende forskningsarbeidet som er gjort på frisørbransjen er det forskningsstiftelsen Fafo som har stått for. Forskningsstiftelsen Fafo er et miljø for anvendt samfunnsforskning, og utfører oppdragsforskning nasjonalt og internasjonalt. Fafo har gjort tre forskningsrapporter på frisørbransjen på oppdrag fra Norges Frisørmesterforbund. De tre undersøkelsene er ”frisørbransjen – en tilstandsrapport” fra 1993, ”Frisørundersøkelsen 2003 – bedriftsstruktur og arbeidsforhold” og ”Frisørundersøkelsen 2013.

De har i disse undersøkelsene sett på mange faktorer innenfor frisørbransjen. 1993 undersøkelsen tok for seg faktorer som alders og kjønnsfordeling, utdanningsnivå, kostnader og omsetning. (Bogen, Hansen & Stokke, 1993) I 2003 undersøkelsen og 2013 undersøkelsen har man også tatt med andre faktorer som arbeidsmiljø, helseplager, fysisk og sosialt arbeidsmiljø og helse, miljø og sikkerhetsarbeid. Undersøkelsene er gjennomført som spørreundersøkelser og intervjuer blant frisører og eiere av frisørsalonger, samt uttrekk av offentlig tilgjengelig statistikk. (Falkenborg og Jordfald, 2003.) (Jordfald, 2013)

Disse Fafo undersøkelsene er en viktig del av grunnlaget for kunnskap om frisørbransjen. Hovedtrekkene som har kommet frem gjennom disse tre undersøkelsene når det gjelder arbeidsmiljø er at de aller fleste respondentene trives i yrket og synes de har et godt arbeidsmiljø. (Jordfald, 2013)

Den siste undersøkelsen er den som er mest interessant etter mitt syn da den i tillegg sammenligner resultatene fra 2003 undersøkelsen. Spørsmålene om helse miljø og sikkerhet var ikke tatt med i 1993 undersøkelsen, så den er ikke så relevant i forhold til min problemstilling som er knyttet til kjemisk arbeidsmiljø og helse, miljø og sikkerhetsarbeid. Jeg har prøvd å sammenfatte det som jeg mener er de viktigste funnene i disse undersøkelsene.

De fleste oppgir at de er fornøyd med arbeidsutstyr og ventilasjon og det er en stor andel av de som svarer som oppgir at de bruker verneutstyr når de jobber med kjemiske preparater. Hvis vi ser litt mer detaljert på undersøkelsene og deres funn så finner vi blant annet at blant eiere/innehavere av salonger så oppgir 6 av ti endringer i ventilasjon siste 10 år, 9 av ti svarer at de har avsug der hvor det blandes farger.

Når det gjelder verneutstyr, så er bruk av hansker det som benyttes mest. Hanskebruk oppgis som bra både av eiere og ansatte frisører. Hansker benyttes i størst grad ved farging og bruk av blekemidler, ikke så hyppig ved vask av hår. (Jordfald 2013)

Når det gjelder arbeidsrelaterte helselager så er det 45 % som oppgir arbeidsrelaterte helseplager i 2013 undersøkelsen, mot 50% i 2003.

De helseplagene som ble rapportert i 2013 undersøkelsen er fordelt slik:

Plager fra armer og skuldre 35 %

Plager fra føtter, ben og rygg 31%

Hud allergi, eksem 14 %

Luftveis plager 7 %

Psykiske plager 7%

(Jordfald, 2013)

Det er da særlig hud plager og luftveis plager som har relasjon til bruk av kjemikalier. Dette stemmer også godt med de funnene fra Stami rapporten om kjemisk arbeidsmiljø som plasserer frisører blant de yrkesgruppene som hyppigst rapporterer om hudplager. Frisørene scorer også høyt på de som mener at de innånder gasser eller damper i sitt arbeidsmiljø (Grimsrud, 2008)

Et annet interessant funn fra Fafo rapportene er at det ser ut som om frisørene blir lenger i yrket sitt nå enn tidligere. Undersøkelsen fra 2013 viser at gjennomsnittsalderen på de ansatte nå er 35 år, mens salonginnehavernes gjennomsnittsalder har økt med fem år siden 1993.- Dette kan tyde på at frisørene i økende grad ser på yrket som en livslang karriere nå enn tidligere. Samtidig mener ni av ti frisører at de fortsatt vil være i yrket om fem år. Frisøryrket har tidligere blitt sett på som et trendyryke, et yrke hvor man ble en viss tid før man valgte noe annet, men nå viser undersøkelsen at dette ikke stemmer i like stor grad som tidligere (Jordfald, 2013)

3.0 Metode

For best å tilnærme meg problemstillingen i oppgaven min valgte jeg en kvantitativ orientert metode. En kvantitativ orientert metode er metoder som tar sikte på å forme informasjonen vi inneholder til målbare data. Noe som igjen gjør det lettere å bruke dataene til regneoperasjoner som for eksempel det å regne ut prosent eller gjennomsnitt. Dette i motsetning til de mer kvalitativt orienterte metoden som mer tar sikte på å finne meninger og opplevelser som ikke lar seg så lett tallfeste. (Dalland,2007)

Hvis vi ser nærmere på problemstillingen i oppgaven min, som presentert innledningsvis så ser vi at det jeg forsøker å finne ut er om frisørene tar kjemikaliene på alvor, rett og slett om de følger opp de krav som ligger i håndtering av kjemikalier fra myndigheter og lovverk. Lovverket er relativt konkret og greit å forholde seg til, dette har jeg gjort rede for i teoridelen. For å kunne besvare problemstillingen på en best mulig måte er jeg da ute etter en metode som gjør det lett å se hvorvidt frisørene faktisk etterlever disse kravene. Det er ikke

dybde eller meninger til den enkelte frisør jeg er ute etter. Men oversiktlige data om hvordan frisørerne som gruppe forholder seg til dette. En kvalitativt orientert metode er bedre egnet til å gå i dybden, dette kan være ved å inneholde en relativt stor datamengde fra få undersøkelses objekter. Eksempler på slike metoder kan være forskjellige typer av intervjuer. En annen ting som skiller de kvalitative og kvantitative metodene er at ved de kvalitative metodene er analyse og fortolkning av data mer integrert i datainnsamlingsprosessen, mens for de kvantitative metodene så skjer datainnsamlingen forut for analyse og tolkning av data. (Halvorsen, 2003)

For min oppgave valgte jeg å gjøre et litteratur søk for å finne ut om det er gjennomført relevant forskning innenfor området tidligere, jeg fant noe arbeidsmedisinsk forskning, men det er et område hvor det etter min mening foreligger relativt lite forskning av god kvalitet. Jeg vil redegjøre for de artiklene jeg har funnet som jeg mener er relevante for å belyse problemstillingen i teorikapitlet.

Deretter måtte jeg vurdere hvilken metode som jeg vurderer som best egnet for å belyse problemstillingen min. Jeg jobber som nevnt i en bedriftshelsetjeneste og vi har en del frisørbedrifter som kunder, jeg ønsket å begrense datautvalget til våre kunder av praktiske grunner.

Jeg vurderte flere tilnærminger, jeg kunne gjennomføre en rekke intervjuer med forskjellige frisører, eller jeg kunne foreta en mer kvantitativ tilnærming. Jeg vurderte da problemstillingen opp mot de aktuelle lovverk, og den forskning som jeg har klart å finne frem til i litteratur søket mitt. Jeg kom frem til at det ikke er dybde i datainnsamlingen jeg var ute etter, men bredden. Hvordan frisører som gruppe håndterer dette. Jeg valgte da å benytte meg av et spørreskjema i datainnsamlingen. I tillegg til lettere kunne besvare problemstillingen min med en slik metode vurderte jeg også at den praktiske gjennomføringen også ville være lettere med en slik metode. Dette fordi, basert på min erfaring så har de fleste frisører travle arbeidsdager, og det vil være mindre krevende for de å svare på et enkelt spørreskjema som ikke krever mer enn noen minutters arbeid enn det vil være å stille opp til intervju. Et intervju kan også føles som en mer personlig utlevering av egen praksis enn et anonymt spørreskjema. Dette tilla jeg relativt stor betydning, da min erfaring med helse, miljø og sikkerhetsarbeid blant denne yrkesgruppen har vist at de ikke prioriterer dette arbeidet veldig høyt. Hva som er grunnen til dette, om det er manglende kunnskap eller andre ting som gjør dette er jeg ikke sikker på. Men dette er forhåpentligvis noe jeg vil kunne få frem kunnskap om gjennom denne oppgaven.

Uansett endte jeg opp med å velge et enkelt spørreskjema som metode for datainnsamlingen. Spørreskjemaet ligger ved denne oppgaven som vedlegg nr 2 og følgebrevet ligger også ved som vedlegg nr 1.

4.0 Resultater

4.1 Innsamling av data.

Innsamling av data har foregått ved at jeg har distribuert et spørreskjema til de av våre kunder som er frisører. Vi har i alt 9 salonger som kunder med til sammen 34 frisører, inkludert innehavere/daglige ledere. Bedriftene varierer i størrelse fra de aller minste med en ansatt, til den største salongen som har 8 frisører. Gjennomsnittlig størrelse på salongene er mellom 3 og 4 ansatte.

Spørreskjemaet ble distribuert personlig til alle salonger, jeg la ved et følgebrev som beskrev prosjektet mitt og hensikten med spørreskjemaet. Spørreskjemaet som tidligere beskrevet ble utformet med det for øyet at det skulle være raskt å fylle ut av den enkelte respondent. Jeg ga bedriftene relativt kort frist med å besvare skjemaene. Vedlagt spørreskjemaene lå også en ferdig frankert og adressert konvolutt slik at det skulle være enkelt for respondentene å besvare og returnere skjemaet.

Fordi alle mine respondenter også er kunder hos oss i bedriftshelsetjenesten var det også enklere å følge opp besvarelsene fra den enkelte salong. De som ikke sendte inn besvarelsen innen den oppgitte fristen kunne jeg lettere følge opp og purre på enn jeg kunne gjort dersom jeg ikke hadde hatt en profesjonell relasjon til salongene. Dette tror jeg ga meg en fordel i forhold til om jeg skulle delt ut spørreskjema til et utvalg vilkårlige bedrifter. Jeg tror også at det ga respondentene en større følelse av forpliktelse i forhold til å fylle ut skjemaet og returnere det enn de ville følt dersom jeg var en vilt fremmed som leverte ut et spørreskjema.

4.2 Presentasjon av data.

Av totalt 34 utdelte skjema fikk jeg til sammen 24 skjema i retur, alle salongene sendte inn spørreskjemaene i de frankerte konvoluttene, med unntak av en salong som ikke sendte inn noen skjema til tross for purring. Av de 24 skjemaene jeg fikk i retur så var det 8 stk som hadde krysset for leder/eier, mens de resterende 16 var medarbeidere. Totalt gir det en svarprosent på 71 % noe som jeg vurderer til å være bra og som var omtrent som jeg hadde håpet når jeg sendte ut spørreskjemaene.

Jeg valgte å dele de innsamlede skjemaene i to grupper, innehaver/eier og medarbeider/ansatt. Dette fordi de to rollene har vidt forskjellige ansvarsområder innenfor helse miljø og sikkerhets arbeidet. Arbeidsgiver er ansvarlig for at lover og forskrifter blir fulgt, men medarbeidere har også et ansvar for å medvirke i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet. (arbeidsmiljøloven, 2006)

Jeg har ikke sett på forskjeller mellom besvarelsene fra medarbeider/ansatt og innehaver/eier fra hver enkelt salong. Dette kunne jo vært interessant i seg selv, for å se etter om det er samsvar mellom det arbeidsgiver rapporterer om det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet, og det de ansatte opplever. Dette ville kunne si noe om de ansattes medvirkning og i hvilken grad denne fungerer. Men jeg har valgt å behandle ansatte som en gruppe og innehaver/eier som en gruppe uavhengig av hvilken salong de jobber ved.

Resultatene fra skjemaene er presentert skjematisk på de påfølgende sidene. Jeg har valgt å presentere skjemaene i to deler, en for eier/leder og en for medarbeidere.

Det totale antall svar på hvert spørsmål kan variere noe, dette fordi det ikke er alle som har besvart alle spørsmål.

4.3 Resultater spørreskjema leder/eier

Antall svar: 8

Bakgrunnsspørsmål:

Kjønn:

Kvinne : 8 Mann 0 100% kvinner

Alder: 23 – 50år, gjennomsnitt 37 år Antall år i frisørryrket: 7 – 31, gjennomsnitt 18 år

Ansettelsesforhold:

Fast ansatt: alle

Stillingsprosent:

Fulltid: 6 Deltid 50 – 100 %: 2 Deltid < 50 %: 0

Bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid.

Har bedriften skriftlige rutiner for håndtering av kjemikalier?

Ja : 3 Nei : 5 Vet ikke : 0

Har bedriften et oppdatert stoffkartotek? (Et stoffkartotek er en oversikt over sikkerhetsdatablad eller informasjonsdatablad på kjemikalier som brukes i bedriften)

Ja : 7 Nei : 1 Vet ikke : 0

Er det gjennomført skriftlig risikovurdering av kjemikaliene som brukes i bedriften?

Ja : 5 Nei : 3 Vet ikke : 0

Har bedriften en skriftlig rutine for opplæring i håndtering av kjemikalier?

Ja : 3 Nei : 5 Vet ikke : 0

Har bedriften en rutine for håndtering av kjemisk avfall? (produktrester o.l.)

Ja : 1 Nei : 7 Vet ikke : 0

Verneutstyr og opplæring**Har du fått opplæring i håndtering av kjemikalier i din arbeidssituasjon?**

Ja : 8 Nei : 0

Har du fått opplæring i bruk av stoffkartoteket?

Ja : 4 Nei : 4

Har du fått opplæring i bruk av verneutstyr?

Ja : 8 Nei : 0

Hva slags verneutstyr har du tilgang til i ditt arbeid?

Hansker : 8 Vernebriller : 0 Maske/åndedrettsvern : 0 Annet: ingen svar

Har bedriften følgende utstyr?

Blandeskap : 3 Mobile punktavsug : 3 Generell ventilasjon : 7

Nødvendig førstehjelpsutstyr(bandasjer, øyeskyllevæske m.m.) : 3

Bruker du tilgjengelig verneutstyr

Ved blanding av farger? Hansker: 8 Briller : 1 Avsug/skap : 2 Annet_____

Bleking/farging av hår? Hansker: 8 Briller : 2 Avsug : 2 Annet_____

Ved permanent behandling? Hansker : 8 Briller : 1 Avsug : 2 Annet_____

Ved håndtering av farget hår? Hansker : 7 Briller : 0 Avsug : 0 Annet_____

Ved bruk av sprayer? Hansker: 3 Briller : 0 Avsug : 3 Annet_____

Personlig helse**Har du eller har du hatt følgende helseplager relatert til bruk av kjemikalier i din arbeidssituasjon?:**

Hudplager (eksem, kontaktallergi eller annet): 4

Luftveisplager : 1

Hodepine : 1

Konsentrasjonsvansker : 1

Har du opplevd uhell eller skader ved bruk av kjemikalier?

(her menes sår eller andre skader som har medført behov for medisinsk behandling)

Ja : 1 Nei : 7

4.4 Resultater spørreskjema medarbeidere:

Antall svar: 16

Bakgrunnsspørsmål:

Kjønn:

Kvinne: 16 Mann: 0 100 % kvinner

Alder: 20 – 53år, gjennomsnitt 33 år Antall år i frisøryrket: 0 – 31, gjennomsnitt 13 år

Ansettelsesforhold:

Fast ansatt: 11 vikar: 4 Annet: 1(lærling)

Stillingsprosent:

Fulltid: 7 Deltid 50 – 100 % : 8 Deltid < 50% : 1

Bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid.

Har bedriften skriftlige rutiner for håndtering av kjemikalier?

Ja : 8 Nei : 4 Vet ikke: 4

Har bedriften et oppdatert stoffkartotek? (Et stoffkartotek er en oversikt over sikkerhetsdatablad eller informasjonsdatablad på kjemikalier som brukes i bedriften)

Ja : 10 Nei : 2 Vet ikke : 3

Er det gjennomført skriftlig risikovurdering av kjemikaliene som brukes i bedriften?

Ja : 7 Nei : 0 Vet ikke : 8

Har bedriften en skriftlig rutine for opplæring i håndtering av kjemikalier?

Ja : 6 Nei : 7 Vet ikke : 3

Har bedriften en rutine for håndtering av kjemisk avfall? (produktrester o.l.)

Ja : 3 Nei : 10 Vet ikke : 3

Verneutstyr og opplæring

Har du fått opplæring i håndtering av kjemikalier i din arbeidssituasjon?

Ja : 12 Nei : 4

Har du fått opplæring i bruk av stoffkartoteket?

Ja : 4 Nei : 11

Har du fått opplæring i bruk av verneutstyr?

Ja : 15 Nei : 0

Hva slags verneutstyr har du tilgang til i ditt arbeid?

Hansker : 16 Vernebriller : 0 Maske/åndedrettsvern : 0 Annet: forkle : 4

Har bedriften følgende utstyr?

Blandeskap : 5 Mobile punktavsug : 9 Generell ventilasjon : 4

Nødvendig førstehjelpsutstyr(bandasjer, øyeskyllevæske m.m.) : 7

Bruker du tilgjengelig verneutstyr

Ved blanding av farger? Hansker : 9 Briller : 0 Avsug/skap : 3 Annet_____

Bleking/farging av hår? Hansker : 16 Briller : 2 Avsug : 3 Annet_____

Ved permanent behandling? Hansker : 14 Briller : 3 Avsug : 4 Annet_____

Ved håndtering av farget hår? Hansker : 10 Briller : 2 Avsug : 2 Annet_____

Ved bruk av sprayer? Hansker : 3 Briller : 0 Avsug : 1 Annet_____

Personlig helse**Har du eller har du hatt følgende helseplager relatert til bruk av kjemikalier i din arbeidssituasjon?:**

Hudplager (eksem, kontaktallergi eller annet) : 6

Luftveisplager : 3

Hodepine : 5

Konsentrasjonsvansker : 2

Har du opplevd uhell eller skader ved bruk av kjemikalier?

(her menes sår eller andre skader som har medført behov for medisinsk behandling)

Ja : 0

Nei : 16

4.5 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte de funnene jeg har gjort i datainnsamlingen opp mot den teorien jeg har presentert i teorikapittelet og med bakgrunnen i den valgte problemstillingen min. Problemstillingen for oppgaven min, var: Er kjemikaliehåndtering ivarettatt i frisørbedriftenes internkontrollsystemer og etterleves dette i praksis?

Altså hvorvidt de følger opp det lovpålagte helse, miljø og sikkerhetsarbeidet, og om de har nødvendige rutiner og utstyr for å beskytte seg selv. Jeg vil i dette kapittelet benytte meg av samme inndeling som jeg har gjort i spørreskjemaet. Før jeg til slutt drøfter mitt generelle inntrykk etter å ha gjennomført undersøkelsen og drøfter valg av metode og den praktiske gjennomføringen av datainnsamlingen.

4.5.1 Bakgrunnsspørsmål

Første punkt i spørreskjemaet var bakgrunnsspørsmål, her spurte jeg etter kjønn, alder stillingsprosent og slike ting. Av resultatene så ser vi at alle respondentene er kvinner, det finnes ingen mannlige frisører i utvalget mitt, i hvert fall ingen som har valgt å svare på spørreskjemaet. Dette gir meg ikke noe grunnlag for å se etter kjønnsmessige forskjeller innenfor dette feltet. Men frisøryrket er et kvinnedominert yrke, noe vi også ser fra de andre undersøkelsene som er gjort innenfor dette feltet, Fafo rapportene som nok er det største forskningsarbeidet som er gjort innen for denne bransjen bekrefter dette. Her har de blant sine respondenter hatt ca 90 % kvinner som har deltatt i undersøkelsen, og tallet er stabilt for undersøkelsene både i 2003 og 2013.(Jordfald, 2013) Så mitt resultat er nok som forventet, de fleste frisører er kvinner. Dette bekreftes også av Stamis faktabok om arbeidsmiljø og helse som bekrefter at sammen med tannlege/helsesekretær så er frisører det mest kvinnedominerte yrket.(Statens arbeidsmiljøinstitutt, 2012)

Aldersfordelingen blant ledere/eiere var mellom 23 og 50 år med et alders gjennomsnitt på 37 år. For medarbeiderne var fordelingen mellom 20 – 53 med et gjennomsnitt på 33 år. Dette er heller ikke ulikt resultatene de fant i Fafo undersøkelsene som oppgir at 4 av 10 var under 30 år, halvparten var mellom 30 og 50 og en av ti var over 50. Dette var resultatene fra 2013 undersøkelsen. Alderen til de undersøkte steg noe fra 2003 undersøkelsen til 2013. (Jordfald, 2013)

At gjennomsnittsalderen for eiere/ledere er noe høyere er etter mitt syn naturlig, det er nok de færreste som starter sin karriere som eiere eller ledere, og det er naturlig at man har en viss grad av erfaring i yrket før man velger å starte sin egen salong eller går inn som eier eller leder. Når det gjelder antall år i frisøryrket så er mine resultater 18 år for leder/eier og 13 for medarbeidere. Dette er også i stor grad i samsvar med resultatene fra Fafo undersøkelsen funn når det gjelder yrkeserfaring som frisør(Jordfald, 2013).

På spørsmålet om ansettelsesforhold så oppgir alle ledere/eier at de er fast ansatt. Dette er jo naturlig at de som driver eller eier en salong har et fast ansettelsesforhold til bedriften. Av medarbeiderne så har 25 % opplyst at de er tilsatt som vikarer, altså midlertidig ansatt, en er lærling og de resterende er fast ansatte, dette tilsvarer nesten 70 % av de ansatte. I Fafo rapportene er tilsvarende tall fra 2013 en langt høyere andel av fast ansatte, her er det imidlertid stilt spørsmål om svarene er riktige(Jordfald, 2013) Hvis vi ser på tall fra min undersøkelse så er det mer i tråd med hva som er gjengs innenfor norsk arbeidsliv og innenfor

privat tjenesteytende næringer.(Nergaard 2006) Når det gjelder stillingsprosent så oppgir 75 % av eierne/leder at de jobber fullt, de resterende jobber mellom 50 og 100% stilling. For medarbeideren er tallet omtrent halvparten jobber fullt og de resterende jobber mellom 50 og 100 %, kun en medarbeider oppgir å jobbe mellom 0-50 prosent stilling. Her har jeg ingen tall å sammenligne med fra Fafo rapportene, men jeg ser at en stor andel av de spurte i min undersøkelse jobber mellom 50 – 100 % stilling, det tolker jeg til å være positivt for undersøkelsen, da jeg vil tro at en person som jobber en stor stillingsprosent har større sannsynlighet til å ha kunnskaper om bedriftens helse, miljø og sikkerhetsarbeid enn en person som har en løsere tilknytning til arbeidsstedet. Selv om det i egentlig ikke skulle ha noen betydning da lovverket stiller de samme krav til forsvarlighet og medvirkning i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet uansett stillingsandel.(arbeidsmiljøloven 2006) På den annen side kan man jo også tro at en som jobber en lavere stillingsandel ikke vil ha de samme helseplagene som en som jobber fullt, rett og slett på grunn av mindre eksponering.

Alt i alt så synes jeg bakgrunnsspørsmålene i min undersøkelse sammenlignet med de store Fafo undersøkelsens viser at utvalget mitt er representativt for frisører som yrkesgruppe.

4.5.2 Bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid.

Når jeg lagde spørreundersøkelsen for å belyse min problemstilling så valgte jeg å stille spørsmål ut i fra hvordan regelverket innefor det systematiske helse miljø og sikkerhets arbeidet er bygd opp, ved å spørre om en del momenter som det stilles krav til i henhold til arbeidsmiljøloven, internkontrollforskriften og forskriftene rundt dette med kjemikalie håndtering. (arbeidsmiljølovens 2006, internkontrollforskriften, 1996, forskrift om utførelse av arbeid, 2013)

Jeg har også valgt å stille spørsmål som det ikke direkte stilles krav til skriftlighet om i forskriftene, blant annet dette med skriftlige rutiner for opplæring i kjemikaliehåndtering. Dette mener jeg allikevel er såpass viktig at det sier oss noe om bedriftens seriøsitet i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet.

Det er ikke mye data fra andre undersøkelser jeg har å sammenligne resultatene mine mot. Fafo undersøkelsene belyser dette til en viss grad, men går ikke så detaljert til verks som det jeg gjør i min undersøkelse. De ser mer på den subjektive oppfatning av organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø, men også noen momenter fra disse undersøkelsene er relevante i forhold til min undersøkelse, dette gjelder særlig det som har med mekanisk arbeidsmiljø og eksponering av kjemikalier, gasser og vann. Jeg har valgt å dele resultatene fra spørreundersøkelsen inn i to grupper, leder/eier og medarbeider. Dette for å se om det er noen sammenheng mellom de ansattes oppfatning av det systematiske helse miljø og sikkerhetsarbeidet og lederes påstander rundt dette.

Det er fem spørsmål som omhandler det systematiske helse miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriften. De fem spørsmålene er valgt ut for å kunne si noe om systematikken i arbeidet, dersom man som leder kan svare ja på de fem spørsmålene er det etter min mening stor sannsynlighet for at man har gode rutiner for systematisk helse miljø og sikkerhetsarbeid i bedriften.

Når vi sammenligner svarene mellom de to gruppene så ser vi at for ledere så er det under halvparten som oppgir at de har en skriftlig rutine for håndtering av kjemikalier, eller en

skriftlig rutine for opplæring i håndtering av kjemikalier. På begge disse punktene så er det bare 3 av 8 som oppgir at de har skriftlige rutiner. Det som derimot er veldig positivt er at 7 av 8 ledere oppgir at de har et oppdatert stoffkartotek i bedriften. Over halvparten, nærmere bestemt 5 av 8 oppgir at de har gjennomført en skriftlig risikovurdering av kjemikaliene som brukes i bedriften. Men bare 1 av bedriftene har en rutine for håndtering av kjemisk avfall. Det er jo arbeidsgiver eller arbeidsgivers representant, altså leder som er ansvarlig for det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriften, og det viser jo at det tydeligvis er litt å gå på i forhold til å følge de krav som stilles i lover og forskrifter som beskrevet i teorikapittelet.

Når vi ser på hva medarbeiderne har svart på de samme spørsmålene så ser vi at svarene her i stor grad gjenspeiler det lederne har svart. Omtrent halvparten svarer at de har en skriftlig rutine for håndtering av kjemikalier i bedriften, den andre halvparten svarer nei på dette spørsmålet, eller vet ikke. Stoffkartotek er det som scorer best på samme måte som det var for lederne, her svarer 10 at de har et oppdatert stoffkartotek, mens to svarer nei og to vet ikke. Risikovurdering svarer litt under halvparten at de har, mens resten, altså litt over halvparten svarer vet ikke på dette. Skriftlige opplæringsrutiner svarer 6 av 16 at de har, mens 7 svarer nei og 3 vet ikke. Og rutine for håndtering av søppel svare 3 at bedriften har, 10 svarer nei og re vet ikke.

Det som jeg synes er mest iøynefallende ved disse svarene er at det er mangler i det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriftene Det er ikke andelen av medarbeideren som svarer nei på spørsmålene jeg i første rekke tenker på , men at en såpass stor andel svarer vet ikke på en del spørsmål. Det forteller meg at det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriftene ikke er kjent blant medarbeiderne i stor nok grad. Det er et lovkrav i arbeidsmiljølovens § 2 at arbeidstakerne skal medvirke i utforming, gjennomføring og oppfølging av det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriften.(arbeidsmiljøloven 2006) Det ser det ikke ut til at skjer i flere av de bedriftene som har deltatt i min spørreundersøkelse. Det er selvfølgelig heller ikke bra at mange ansatte svarer nei på en del av spørsmålene. Det vil jeg tolke dit hen at det er en klar mangel ved det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriften, og den skriftlige dokumentasjonen på dette arbeidet. Det som derimot er positivt, og hvor det er størst samsvar mellom svarene fra begge gruppene er at det oppgis at de aller fleste bedriftene har et oppdatert stoffkartotek, og at dette er kjent blant de ansatte. Det er bra da dette er en viktig del av bedriftens rutiner for håndtering av kjemikalier og er en kilde til all informasjon om de forskjellige produktene, både når det gjelder farlighet, forsiktighetsregler ved bruk, og førstehjelp ved skader. Grunnen til at denne delen av det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet scorer bedre enn resten kan vi jo bare spekulere i, men jeg vil tro at det henger sammen med leverandørers plikt til å levere slik dokumentasjon sammen med produktene. Dette tror jeg synliggjør behovet for et stoffkartotek, og fører til at det er det punktet i min spørreundersøkelse som scorer høyest.

Bare en av bedriftene oppgir at de har en rutine for håndtering av kjemisk avfall. Dette synes jeg er merkelig for bedrifter som håndterer såpass store mengder kjemikalier, det må jo bli en del avfall i form av produktrester, og lignende. Dette synes jeg peker på at det også i miljø delen av helse, miljø og sikkerhetsarbeidet er noen utfordringer i bransjen.

4.5.3 Verneutstyr og opplæring

Dette punktet i spørreundersøkelsen henger jo tett sammen med det forrige. Under spørsmålene som omhandlet bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid spurte jeg etter hvorvidt bedriftene hadde skriftlige rutiner for forskjellige ting. I denne delen er jeg ute etter om den enkelte har mottatt opplæring i forhold til bruk av kjemikalier, stoffkartotek og bruk av verneutstyr. Jeg er også ute etter hvilket utstyr de har tilgang til i sitt arbeid, her er det først og fremst personlig verneutstyr jeg spør etter, men også utstyr som er i bruk i bedriften, som ventilasjonsanlegg og blandeskap for farger. Jeg spør også om bruk av forskjellig verneutstyr ved forskjellige situasjoner som jeg antar er relativt dagligdagse i en frisørs arbeidshverdag.

Når det gjelder spørsmålene som omhandler opplæring er jo disse myntet på medarbeidere i størst grad, det er jo i henhold til arbeidsmiljøloven og forskrift om utførelse av arbeid kapittel 3 arbeidsgiver som har ansvar for at arbeidstakere får den nødvendige opplæring. (arbeidsmiljøloven, 2006 og forskrift om utførelse av arbeid, 2013) Så når jeg spør ledere eller eiere om de har fått denne opplæringen så er det jo et usikkerhetsmoment hva de legger i det, er det opplæring man har fått tidligere i arbeidslivet? eller er det den lovpålagte helse, miljø og sikkerhetsopplæringen man sikter til når man besvarer dette spørsmålet? Så her vil jeg vektlegge arbeidstakernes svar i mye større grad enn lederne.

Det vi ser av medarbeidernes svar er at 75% oppgir at de har fått opplæring i håndtering av kjemikalier i sin arbeidssituasjon, ca 30 % har fått opplæring i bruk av stoffkartoteket, mens alle som har svart på spørsmålet om opplæring i bruk av verneutstyr oppgir at de har fått det. Svarene fra ledere er fordelt slik at alle oppgir at de har fått opplæring i håndtering av kjemikalier og bruk av verneutstyr, mens svarene er fordelt 50-50 på opplæring i bruk av stoffkartoteket.

Som sagt er det et usikkerhetsmoment hva lederne svarer på i denne delen av undersøkelsen, så jeg velger å holde fokus på hva medarbeiderne har svart.

Det som er veldig bra er at alle har fått opplæring i bruk av verneutstyr i sin arbeidssituasjon. Dette viser at arbeidsgivere tar sitt ansvar på alvor når det gjelder opplæring på dette punktet. Når det gjelder opplæring i håndtering så er antallet som oppgir at de har fått dette på 75% dette er også bra. Hvis vi sammenligner disse svarene med spørsmålene som omhandlet det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriftene så ser vi at det er ting som kan tyde på at det er mangler ved den skriftlige dokumentasjonen. Men at det foregår en opplæring er jo positivt, jeg regner da med at denne opplæringen foregår muntlig og at det er lite dokumentasjon på denne. Dette tror jeg, basert på min erfaring som hms-rådgiver i en bedriftshelsetjeneste er noe som går igjen i denne bransjen, man gjør mye bra innenfor helse, miljø og sikkerhetsarbeidet, men man er ikke alltid så flink til å dokumentere det man gjør. Det er synd da slik dokumentasjon kan være viktig dersom det skulle oppstå eksempelvis ulykker eller skader eller dersom man skulle få et tilsyn fra Arbeidstilsynet.

Opplæring i bruk av stoffkartoteket er det færre som har oppgitt at de har fått opplæring i, det er jo noe underlig etter mitt syn, at det momentet man er flinkest til å dokumentere er det arbeidstakerne oppgir at de har fått minst grad av opplæring på. Det kan jo være flere årsaker til det, kanskje antar man at stoffkartoteket er såpass selvforklarende at opplæring ikke er nødvendig, eller man antar at dette er ivaretatt gjennom grunnopplæring fra videregående

skole.

Når vi ser på hva slags verneutstyr som er tilgjengelig i arbeidssituasjonene, og hva som bedriften har av tilgjengelig utstyr så er det stor grad av sammenheng mellom det lederne oppgir, og det medarbeidere oppgir. Alle oppgir at de har tilgang til hansker, ingen oppgir at de har vernebriller eller masker tilgjengelig, enkelte opplyser under ”annet” at de har tilgang til forkle, men det antar jeg i første rekke er til beskyttelse av klær, og ikke verneutstyr av hensyn til helsefare.

Når det gjelder utstyr som bedriften har er det omtrent halvparten av lederne som oppgir at de har blandeskap og eller mobile avsug, hos medarbeiderne er det en noe høyere andel som oppgir at de har dette, men her er det en usikkerhet da jeg ikke har filtrert svarene ut i fra hvilken salong de arbeider ved. Det betyr at dersom flere ved en stor salong med flere ansatte har blandeskap og avsug så blir det flere svar fra medarbeiderne som opplyser at de har det. Det er også færre av medarbeiderne som krysser av for generell ventilasjon, dette regner jeg med kan skyldes at man ikke helt vet hva det spørres etter, eller har kjennskap til lokalene på samme måte som en leder har. 7 av 8 ledere krysser av for at de har generell ventilasjon. Dette er jo bra da et fungerende ventilasjonsanlegg vil sikre tilgang på frisk luft og fjerne uheldig påvirkninger i arbeidsatmosfæren. Det er krav om god ventilasjon i frisørsalonger i lovverket, dette er spesifisert i veiledningen ”ventilasjon i frisørsalonger”(Arbeidstilsynet 2011) Noe som overrasker meg er at ikke andelen som har blandeskap og mobile avsug er større, i mitt hode så vil dette være glimrende tiltak for å fjerne forurensninger i arbeidsatmosfæren ved kilden, hvor man blander stoffer eller ved arbeidsstedet hvor stoffene brukes, dette trodde jeg var vanligere enn undersøkelsen viser. Dette er også utstyr som kan skaffes ved mindre inngrep i lokalene enn for eksempel et ventilasjonsanlegg. Jeg har ikke sett på i min undersøkelse i hvilken grad salongene holder til i leide lokaler eller om de eier sine egne lokaler. Det er krav om mekanisk avsug på blandeplasser for kjemikalier. Det var derfor grunn til å tro at dette skulle være bedre i varetatt enn resultatene i undersøkelsen viser. Det er på den annen side mulig å ivareta dette kravet uten å måtte ha et eget avtrekksskap, så lenge det er tilstrekkelig mekanisk ventilasjon på blandestedet. i henhold til ”ventilasjon i frisørsalonger”(arbeidstilsynet 2011)

En annen ting jeg trodde ville være bedre ivaretatt er førstehjelpsutstyr, her oppgir i underkant av halvparten at de har tilgang til nødvendig førstehjelpsutstyr. Her er det ingen forskjell mellom ledere og medarbeidere, jeg ville tro at bedrifter som i stor grad baserer seg på bruk av skarpe sakser, kniver og som bruker såpass mye kjemikalier ville ha dette i orden. Dette for å redusere konsekvensene ved uhell, enten det dreier seg om kuttskader eller kjemikaliesøl, sprut osv. Men der viser det seg altså at det er et potensial for forbedring.

Bruk av personlig verneutstyr er også interessant, jeg har forsøkt å sette opp aktuelle situasjoner hvor jeg mener det er aktuelt å bruke personlig verneutstyr og se på i hvilken grad det brukes forskjellig verneutstyr. Her er det ikke så interessant å se på forskjeller mellom ledere og medarbeidere, da alle jobber som frisører. Alle lederne i bedriftene jeg har undersøkt jobber aktivt som frisører i tillegg til sine lederoppgaver.

Det som er mest vanlig blant bruk av verneutstyr er helt klart hanskebruk. Dette er det punktet som scorer høyest på alle punktene både for ledere og medarbeidere. Særlig når det gjelder

operasjonene bleking og farging av hår og ved permanent behandling svarer nesten alle at de bruker hansker, men også for de andre operasjonene er antallet som oppgir at de bruker hansker høyt. Dette er ikke uventet og er i tråd med Fafo undersøkelsen som ble gjennomført i 2013 hvor over 80 % oppgir at de bruker hansker når de håndterer kjemiske produkter. (Jordfald, 2013)

Mine spørsmål er noe mer detaljert, men alle situasjoner jeg har spurt om omhandler bruk av kjemiske produkter. Det jeg ikke har spurt om er om de bruker hansker når de vasker hår, som nevnt tidligere er kontakt med vann i arbeidet også en risikofaktor for å utvikle hudplager. (Grimsrud 2008) Og jeg burde nok tatt dette med på spørreskjemaet.

En annen ting som er interessant i forbindelse med svarene når det gjelder bruk av personlig verneutstyr er at flere oppgir at de bruker briller ved flere arbeidsoperasjoner. Dette står i kontrast til det de oppga tidligere i spørreskjema, hvor ingen oppga at de hadde vernebriller til rådighet. Jeg velger å tolke dette dit hen at de bruker sine vanlige briller i sitt arbeid og at det burde være spesifisert i spørreskjemaet at det er vernebriller det spørres etter.

Når det gjelder bruk av avsug og blandeskap så tolker jeg svarene slik at de som at de som har slikt utstyr i salongen bruker det, det er sånn midt på treet svar på de fleste punktene, og det stemmer overens med de som har oppgitt at de har slikt utstyr i salongen. Et unntak her som det er verdt å nevne er ved bruk av sprayer, her er andelen som oppgir at de bruker avsug mindre, det er uheldig da bruk av sprayer er en effektiv måte å spre forurensning i arbeidsatmosfæren. (Moen 2003) Bruk av punktavsug ville da være med å redusere spredningen av slike aerosoler betydelig, og burde brukes mer etter min mening.

4.5.4 Personlig helse.

Spørsmålene som omhandler personlig helse har jeg tatt med for å se om det er noen sammenheng mellom opplevde helseplager hos frisørene i utvalget for min undersøkelse opp i mot andre undersøkelser som er gjort på området. Hvis vi ser på resultatene som mine respondenter har oppgitt så er det også her en ting som skiller seg klart ut, og det er hudplager. Her har jeg heller ikke gjort noen forskjell mellom ledere og medarbeidere, alle respondentene jobber som frisører og er eksponert på omtrent samme måten vil jeg tro. De andre helseplagene er det markant færre som har oppgitt, men det er verdt å merke seg at det er enkelte som har opplevd helseplager som hodepine, luftveis irritasjon og konsentrasjonsvansker som følge av kjemikaliebruk i arbeidssituasjonen. Men det er altså hudplagene som skiller seg ut som den hyppigste plagen. Her har de i tillegg til eksponering av kjemikalier også en betydelig eksponering for vann, flere ganger daglig. Dette er også en risikofaktor for hudplager, dette er dokumentert i Fafo rapporten av 2013 og i Stamis delrapport fra 2008 om kjemisk arbeidsmiljø (Jordfald 2013) (Grimsrud 2008)

Mine funn er i henhold til oppgitte helseplager i Fafo rapporten som knytter hudplager og luftveisplager til kjemikaliebruk. Med en større hyppighet av hudplager enn luftveisplager. Det er også i henhold til forskningen til Lind som viste en overhyppighet av eksponering for allergener og en økt risiko for å utvikle kontaktallergi. (Lind et al., 2005) En annen av Linds studier utført på svenske frisører viste en overhyppighet av eksem hos den aktuelle gruppen sammenlignet med kontrollgruppen, denne studien konkluderer med at det er viktig med gode rutiner for beskyttelse ved hanskebruk. (Lind et al., 2007)

Flere av frisørene i min undersøkelse oppgir luftveissymptomer i forbindelse med arbeid med

kjemikalier. Dette er også på linje med forskning til Brisman m.fl som viste en overhyppighet av luftveissymptomer hos svenske ikke røykende frisører. (Brisman et al., 2003)

4.6 Oppsummering.

Hvis vi ser i det store og det hele på undersøkelsen jeg har gjennomført i dette prosjektet og målsetningen med prosjektet som å besvare problemstillingen ” Er kjemikaliehåndtering ivare tatt i frisørbedriftenes internkontrollsystemer og etterleves dette i praksis” så tror jeg at det er vanskelig å trekke bastante slutninger ut i fra en såpass begrenset undersøkelse. Men det er flere momenter som det har vært spennende å belyse.

Blant annet så synes jeg det er åpenbart at det har skjedd endringer i frisørbransjen de senere årene, i en positiv retning. Det har nok blitt mer fokus på bruk av vernutstyr og utstyr i salongene. Dette styrkes også av funnene i Fafo undersøkelsen som viser en bedring i blant annet bruk av hansker, og en subjektiv bedring av arbeidsmiljøet i bransjen generelt.(Fafo 2013)

Men vi ser også at når det gjelder det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet så er det fortsatt områder hvor frisørerne absolutt har rom for forbedring. Dette gjelder i stor grad det å skriftliggjøre og dokumentere at ting blir gjort, og å involvere de ansatte i dette arbeidet. Det var kanskje det mest fremtredende funnet jeg gjorde i min undersøkelse etter min mening. Det var åpenbart at det var mangler på en del områder når det gjaldt skriftlig risikovurdering og skriftlige rutiner, og en for stor del av de ansatte svarte ”vet ikke” på en del spørsmål som omhandlet det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedriften. Dette viser at de ansatte ikke har blitt inkludert i helse, miljø og sikkerhetsarbeidet på en slik måte som det er tenkt i lovgivningen. Jeg mener at bedriftene har en vei å gå fortsatt. Men på den positive siden så oppga jo en stor andel at de har fått den nødvendige opplæringen på mange områder, og at de har tilgang til og bruker utstyr for å beskytte seg mot kjemisk helserisiko. Så det later til at det skjer nok mye bra rundt om i frisørsalongene, men det er ikke alltid det blir dokumentert.

Det har også vært en endring i forskriftene angående plikt til å knytte seg til en godkjent bedriftshelsetjeneste, denne endringen trådte i kraft i 2010. (forskrift om organisering, ledelse og medvirkning, 2013) Samtidig er det mitt inntrykk at arbeidstilsynet har hatt et fokus på frisørbedrifter og gjennomført mange tilsyn. Det er også krav til ventilasjon i frisørsalonger, og mekanisk ventilasjon der hvor man blander farger, slik det er beskrevet i veiledningen, ”ventilasjon i frisørsalonger”(Arbeidstilsynet 2011) Noe som jeg tror også er vesentlig for å opprettholde et forsvarlig inneklima i salongene.

Summen av dette tror jeg kan være at mange bedrifter etter hvert blir flinkere til å holde fokus på helse, miljø og sikkerhetsarbeid, og systematikken i dette arbeidet. Med påfølgende resultat at arbeidsmiljøet for frisørerne blir bedre og risikoen for helseplager og sykefravær går ned. For min egen del så tror jeg dette stemmer, vi får stadig henvendelser fra ”våre ” frisører i bedriftshelsetjenesten i forhold til bistand til systematikk og regelverk i helse miljø og sikkerhetsarbeidet, og jeg tror at det er en endring i positiv retning.

Men vi ser jo fortsatt fra forskning at det er en økt fare for enkelte helseplager blant frisører, blant annet når det gjelder hudplager og luftveisplager. (lind et al., 2005) (Brisman et al., 2003) Jeg tror at årsakene til dette er at mange undervurderer farene ved frisørkjemikaliene.

Det er jo tross alt snakk om mange produkter som er relativt hverdagslige, vi har jo mye av dette stående i skapene på badet hjemme. Man tenker kanskje ikke over, eller undersøker helsefarene ved slike produkter. Men for frisører som håndterer disse produktene mange ganger daglig, og i tillegg er hyppig eksponert for vann i jobbsammenheng så vil det fortsatt representere en helserisiko tror jeg. Selv om man i følge Smoland ser en utvikling i positiv trening for kjemikaliene, det blir stadig substituert produkter mot produkter som er mindre helsefarlige, og bruken av en del stoffer som for eksempel permanentvæske har gått ned. (Smoland 1993) At man skal komme vekk fra stoffer som utgjør en helserisiko tror jeg er umulig, og frisørene vil sannsynligvis alltid være mye i kontakt med vann. Risiko for helseplager, og særlig i form av hudplager tror jeg det er vanskelig å bli kvitt helt. Men min mening er at man gjennom systematisk fokus på kjemisk helsefare i salongene og aktivt bruk av personlig verneutstyr og annet utstyr som avskog og blandeskap kan holde risikoen på et minimum.

4.7 Drøfting av metode

Metodevalget var et av de store vanskelighetene når jeg skulle i gangsette dette prosjektet. Jeg veide for og i mot mellom flere forskjellige metoder, blant annet vurderte jeg å satse på mer kvalitativt orienterte metoder, som for eksempel intervjuer (Dalland, 2007)

Men jeg valgte til slutt som jeg gjorde da jeg ønsket en datainnsamling som skulle være mest mulig anonym. Et intervju med et intervjuobjekt som ikke har det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i orden kan lett bli ubehaglig for den som intervjues. Kanskje spesielt fordi mine respondenter i tillegg er kunder av vår bedriftshelsetjeneste, og vi er jo da samarbeidspartnere innenfor arbeidsmiljø.

Et annet moment som jeg har tillagt vekt i valg av metode var ressursbruk, både hos mine respondenter og for meg. Jeg ønsket noe som skulle være raskt og greit å svare på for frisørene, slik at det ikke skulle bli en tilleggsbelastning i en allerede travel hverdag. Dette tror jeg har vært utslagsgivende for å få en såpass stor svarprosent som jeg har fått.

Så jeg valgte til slutt å utforme et enkelt spørreskjema som har med de momentene i forhold til kjemikaliebruk som jeg mener er av størst betydning. Jeg ser i ettertid at den datamengden jeg har fått inn kunne vært brukt til en mer omfattende analyse enn det jeg har gjort i denne oppgaven. Blant annet kunne det vært interessant å se på hver enkelt salong, hvordan svarene varierer mellom ledere og medarbeidere, men jeg valgte dette bort da i et såpass begrenset utvalg som jeg har tatt utgangspunkt i ville blitt vanskelig å opprettholde anonymiteten for lesere av oppgaven.

Jeg kunne også sammenlignet resultatene etter alder, år som frisør eller jeg kunne tatt med utdanning som et punkt på spørreskjemaet og sett om det er forskjeller mellom de som er lærlinger, de med fagbrev eller ufaglærte når det gjelder bruka av verneutstyr for eksempel. Men jeg har valgt bort dette da det ville blitt for omfattende i forhold til det planlagte omfanget av oppgaven min.

Et annet moment jeg vurderte i det innledende arbeidet med oppgaven var om jeg skulle utvide utvalget av frisørsalonger utover de jeg har et profesjonelt forhold til gjennom mitt arbeid? Jeg valgte bare å forholde meg til de som har et kundeforhold til min arbeidsgiver. Det bidro til at jeg lettere kunne følge opp de jeg hadde delt ut spørreskjema til, og kanskje at

de følte en viss forpliktelse til å fylle ut og levere skjemaene tilbake. På den negative siden så førte det til et noe mer snevert utvalg av respondenter enn det jeg anså som ideelt. Hadde jeg hatt flere respondenter så ville jeg lettere kunne trekke konklusjoner ut i fra svarene.

Hvordan spørsmålene er utformet vurderte jeg også, skulle jeg ha graderte spørsmål eller mer ja og nei spørsmål. Jeg valgte til slutt ja og nei alternativer, og i noen tilfeller også ”vet ikke”. Dette gir meg noe mer unyanserte svar enn jeg hadde fått med graderte svaralternativer, men jeg forsøkte å begrense spørsmålene til spørsmål som relativt enkelt kunne besvares med ja, nei eller i noen tilfeller ”vet ikke”.

Jeg var også i tvil om jeg skulle ta med spørsmålene om personlig helse, jeg valgte til slutt å gjøre det, men bare for å se etter tendenser blant utvalget. Slike spørsmål vil jo alltid ha en viss grad av subjektivitet over seg, og det er vanskelig å si hvilke helseplager som har sin opprinnelse i kjemikaliebruk eller ikke, uten en grundig medisinsk undersøkelse. Men som sagt kunne det si meg noe om tendensene og holdningene blant frisørene, så jeg valgte å ta det med.

Alt i alt føler jeg at valg av metode opp i mot min problemstilling har fungert tilfredsstillende, jeg synes jeg har fått besvart problemstillingen slik jeg var ute etter og at jeg har kunnet hente den kunnskapen jeg var ute etter fra datainnsamlingen. Dette sammenlignet med annen forskning som er gjort på denne yrkesgruppen synes jeg gir meg et akseptabelt grunnlag for å konkludere i forhold til problemstillingen.

5.0 Konklusjon.

Etter å ha jobbet med denne yrkesgruppen en tid er det tilfredsstillende å gjøre en undersøkelse for å se om det man antar stemmer. Jeg må innrømme at jeg var noe forutinntatt før jeg begynte med prosjektet. Jeg hadde en anelse om at dette er en yrkesgruppe som ikke alltid er like flinke til å ivareta det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet sitt. Samtidig synes jeg ofte at man leser om helseplager blant frisører, og tidlig avgang fra yrket gjennom forskjellige kartlegginger og rapporter. Så jeg ønsket å finne ut om dette stemmer. Jeg valgte følgende problemstilling: Er kjemikaliehåndtering ivaretatt i frisørbedriftens internkontrollsystemer og etterleves dette i praksis?

Gjennom den undersøkelsen jeg har gjort så synes jeg å se at det fortsatt er en jobb å gjøre i frisørsalongene når det gjelder det systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet. Det mangler en del dokumentasjon når det gjelder risikovurderinger, og skriftlige rutiner. Samtidig er det mye som ser ut til å være bra, blant annet når det gjelder stoffkartotek og opplevelse av opplæring for de enkelte frisørene. Bruk av verneutstyr er også forholdsvis bra. Dette synes jeg viser at i praksis så er tingene bedre enn det som dokumenteres i bedriftens internkontrollsystem.

Når jeg har sammenligner mine funn med annen forskning som er gjort på denne yrkesgruppen så synes jeg det ser ut som at denne bransjen er inne i en positiv utvikling. Frisørundersøkelsen av 2013 viser en bedring på mange områder sammenlignet med undersøkelsen i 2003. Dette gjelder blant annet hvor stor andel som ser for seg å bli i yrket i flere år fremover og subjektiv opplevelse av arbeidsmiljøet. (Jordfald, 2013)

Hvis vi i tillegg legger vekt på økt fokus fra Arbeidstilsynet på denne yrkesgruppen, en stadig bedring av ventilasjonsanlegg og avsug, og en utvikling av produktene i retning av produkter som innebærer mindre risiko for helsefare for frisørene så synes jeg det er riktig å konkludere med at frisørene tar sine kjemikalier på alvor, og at det er grunn til å tro at ting er i bedring. Det er flere momenter som bidrar i positiv retning, men det er fortsatt en vei å gå med det

systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i salongene. Dette gjelder i størst grad å innarbeide en kultur for dokumentasjon, av rutiner og kartlegginger. Også på medvirkning fra de ansatte er det en vei å gå.

Når det gjelder helseplager så tror jeg det er slik at det fortsatt er viktig å jobbe for å forebygge disse, da flere undersøkelser viser en overhyppighet av enkelte plager hos frisører. Dette stemmer også overens med mine funn og er fortsatt en utfordring i bransjen.

5.1 Forslag til videre arbeid.

Når det gjelder hva man skal jobbe videre med så tror jeg at det for min del som jobber i disse bedriftenes bedriftshelsetjeneste blir den viktigste oppgaven å være en bidragsyter i det systematiske helse, miljø og sikkerhets arbeidet. Vi innehar mye kompetanse når det gjelder utarbeidelse av dokumentasjon og hjelp til å bygge opp eller revidere bedriftenes internkontrollsystemer. Rett og slett å utfordre disse bedriftene litt i forhold til hva de skal ha på plass av skriftlig dokumentasjon og rutiner. Og bistå de i utformingen av denne dokumentasjonen. Kanskje kunne det være en ide og arrangere en type tema dag for frisørbedriftene eller lignende for å nå ut til flest mulig, og la de trekke nytte av hverandres rutiner og erfaring på tvers av salongene. Det er jo i alles interesse å ha systemene i orden selv om man kanskje er konkurrenter i samme marked. I tillegg er det jo vår oppgave å være med å skape trygge og gode arbeidsplasser for frisørene i vår kundemasse, forebygging av helseplager gjennom godt informasjonsarbeid og helsefaglig oppfølging. På denne måten så tror jeg at jeg vil ha god nytte av å ha gjennomført dette prosjektet. Jeg har lært mye om en av våre kundegrupper og jeg tror det vil gjøre meg bedre i stand til å være en positiv bidragsyter i forhold til å hjelpe disse bedriftene med sitt systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid,

Litteraturliste

- Albin,M., Rylander,L., Mikoczy,Z., Lillienberg, L., Dahlman Høglund, A., Brisman,J., ...
Nielsen, J.(2002). Incidence of asthma in female Swedish hairdressers. Occupational
Environmental Medicine. 59(2), 119-23.
- Arbeidsmiljøloven.(2006). Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. hentet juni
2013 fra : http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62?q=arbeidsmiljøloven*
- Arbeidstilsynet (2011). Ventilasjon i frisørsalonger (veiledning). Oslo : Arbeidstilsynet
- Arbeidstilsynet (2013). Hvordan jobber norske virksomheter for et inkluderende, trygt og godt
arbeidsliv? (Fagrapport fra prosjektet På Lag) Oslo : Arbeidstilsynet.
- Arbeidstilsynet. (2013) Nye arbeidsmiljøforskrifter.(artikkel) hentet juni 2013 fra
<http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=233238#hvorfor> Oslo :
Arbeidstilsynet
- Bogen, H., Hansen, E. & Stokke, L. J.(1993) Frisørbransjen - en tilstandsrapport. (Fafø
rapport nr 158.) Oslo : Forskningsstiftelsen Fafo.
- Brisman,J., Albin,M., Rylander,L., Mikoczy,Z., Lillienberg, L., Dahlman Høglund, , ...
,Nielsen,J.(2003) The incidence of respiratory symptoms in female Swedish
hairdressers. American Journal of Industrial Medicine.44(6), 673-8.
- Dalland, O. (2007)Metode og oppgaveskriving for studenter. Oslo : Gyldendahl.
- Forskrift om administrative ordninger. (2013). Forskrift om administrative ordninger på
arbeidsmiljølovens område, hentet september 2013 fra
[http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1360?q=forskrift om
administrative*](http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1360?q=forskrift%20om%20administrative*)
- Folkenborg, K. og Jorfald, B.(2003) Frisørundersøkelsen 2003, bedriftsstruktur og
arbeidsforhold. (Fafø Rapport 421). Oslo: Forskningsstiftelsen Fafo
- Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning.(2013) hentet september 2013 fra
[http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1355?q=forskrift om
organisering*](http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1355?q=forskrift%20om%20organisering*)
- Forskrift om utførelse av arbeid.(2013). Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr
og tilhørende tekniske krav. Hentet september 2013 fra
[http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1357?q=forskrift om utførelse av
arbeid*](http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1357?q=forskrift%20om%20utf%C3%B8relse%20av%20arbeid*)
- Grimsrud, T.K.(2008)Kjemisk arbeidsmiljø. (delrapport). Oslo : Statens Arbeidsmiljøinstitutt.

- Halvorsen, K.(2003) Å forske på samfunnet, en innføring i samfunnsvitenskaplig metode. Oslo : Cappelen.
- Internkontrollforskriften. (1997). Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter. Hentet juni 2013 fra http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1996-12-06-1127?q=internkontrollforskriften*
- Jordfald, B.(2013) Frisørundersøkelsen 2013, (Fafø rapport 2013:34). Oslo : Forskningsstiftelsen Fafo.
- Lind,M., Albin,M., Brisman,J., Kronholm,K., Lillienberg,L. Mikoczy,Z. ... Meding, B.(2007) Incidence of hand eczema in female Swedish hairdressers. Occupational Environmental Medicine. 64(3) 191-5
- Lind,M., Boman, A., Sollenberg, J., Johnsson, S., Hagelthorn, G., Meding, B.(2005) Occupational dermal exposure to permanent hair dyes among hairdressers. Annual occupational Hygiene, 49(6), 473-80.
- Moen, B. E.(2003)Håndbok for bedriftshelsetjenesten del 2, kjemiske helsefaktorer. Oslo : Arbeidsmiljøforlaget
- Nergaard, K.(2006) Midlertidig ansatte i norsk arbeidsliv, tilleggsundersøkelse til AKU 2005, 4.kvartal. (Fafø notat 2006:19). Oslo : Forskningsstiftelsen Fafo
- Regelhjelp.no(u.å) Oppbevaring av kjemikalier. Hentet mai 2013 fra <http://www.regelhjelp.no/no/Etatenes-sider/Arbeidstilsynet/Kravlister/Frisor-og-skjonnhetspleie---arbeidsmiljo/Oppbevaring-av-kjemikalier---frisor/?bransjeid=965>
- Smoland, G.(1993) Miljølære for frisører. Oslo.
- Statens arbeidsmiljøinstitutt. (2012) Faktabok om arbeidsmiljø og helse - status og utviklingstrekk. Oslo :Statens Arbeidsmiljøinstitutt.

Vedlegg 1 : følgebrev til spørreskjema

Følgebrev til spørreskjema for kjemikaliehåndtering hos frisører.

Jeg holder på med en videreutdanning til verneingeniør. I den forbindelse undersøker jeg hva slags rutiner frisørbedrifter har for håndtering av kjemikalier. Jeg håper dere har mulighet til å fylle ut vedlagte skjema. Det tar ikke lang tid.

Hver frisør som jobber på salongen skal fylle ut et eksemplar.

Skjemaene legges i den ferdig frankerte konvolutten som ligger vedlagt og sendes i vanlig post.

Undersøkelsen er helt anonym og hverken den enkelte eller salongen skal kunne spores.

Dersom det er spørsmål ring meg på 41335318

Vedlegg 2 : Spørreskjema

Spørreundersøkelse kjemikaliehåndtering i frisørbedrifter.

Som et ledd i min utdanning som verneingeniør holder jeg på med en prosjektoppgave innenfor temaet kjemikaliehåndtering. Skal se nærmere på frisørbedrifters rutiner for kjemikaliehåndtering og håper du tar deg tid til å svare på et enkelt spørreskjema. Hver frisør på salongen fyller ut et eksemplar. Spørreundersøkelsen er helt anonym og hverken ditt eller salongens navn vil kunne spores

Dersom du har spørsmål rundt spørreskjemaet, ring Jo Reistad på 41335318

Bakgrunnsspørsmål:

Kjønn:

Kvinne Mann

Alder _____

Antall år i frisøryrket: _____

Ansettelsesforhold:

Fast ansatt Vikar Annet Beskriv: _____

Stillingsprosent:

Fulltid Deltid 50 – 100% Deltid < 50%

Rolle i bedriften:

leder/eier Medarbeider/ansatt

Bedriftens systematiske helse, miljø og sikkerhetsarbeid.

Har bedriften skriftlige rutiner for håndtering av kjemikalier?

Ja Nei Vet ikke

Har bedriften et oppdatert stoffkartotek? (Et stoffkartotek er en oversikt over sikkerhetsdatablad eller informasjonsdatablad på kjemikalier som brukes i bedriften)

Ja Nei Vet ikke

Er det gjennomført skriftlig risikovurdering av kjemikaliene som brukes i bedriften?

Ja Nei Vet ikke

Har bedriften en skriftlig rutine for opplæring i håndtering av kjemikalier?

Ja Nei Vet ikke

Har bedriften en rutine for håndtering av kjemisk avfall? (produktrester o.l.)Ja Nei Vet ikke **Verneutstyr og opplæring****Har du fått opplæring i håndtering av kjemikalier i din arbeidssituasjon?**Ja Nei **Har du fått opplæring i bruk av stoffkartoteket?**Ja Nei **Har du fått opplæring i bruk av verneutstyr?**Ja Nei **Hva slags verneutstyr har du tilgang til i ditt arbeid?**Hansker Vernebriller Maske/åndedrettsvern

Annet: _____

Har bedriften følgende utstyr?Blandeskap Mobile punktavsug Generell ventilasjon Nødvendig førstehjelpsutstyr(bandasjer, øyeskyllevæske m.m.) **Bruker du tilgjengelig verneutstyr**Ved blanding av farger? Hansker Briller Avsug/skap Annet _____Bleking/farging av hår? Hansker Briller Avsug Annet _____Ved permanent behandling? Hansker Briller Avsug Annet _____Ved håndtering av farget hår? Hansker Briller Avsug Annet _____Ved bruk av sprayer? Hansker Briller Avsug Annet _____

Personlig helse

Har du eller har du hatt følgende helseplager relatert til bruk av kjemikalier i din arbeidssituasjon?:Hudplager (eksem, kontaktallergi eller annet) Luftveisplager Hodepine Konsentrasjonsvansker **Har du opplevd uhell eller skader ved bruk av kjemikalier?**

(her menes sår eller andre skader som har medført behov for medisinsk behandling)

Ja Nei